

Leonora Carrington

*Klausymo
ragelis*

Iš anglų kalbos vertė Emilija Ferdmanaitė

R A R A

Vilnius, 2021

Kai Karmela man padovanojo klausymo ragelį, ji negalėjo nenumatyti tam tikrų pasekmių. Karmelos piktavale nepavadinčiau, bet jau jos humoro jausmas tai savotiškas. Tasai ragelis buvo neginčytinai puikus egzempliorius, ne pernelyg modernus. Užtat reto gražumo, inkrustuotas sidabriniais ir perlamutriniais motyvais, išlenktas tarsi buivolo ragas. Estetiška daikto išvaizda buvo ne vienintelis jo privalumas, mat klausymo ragelis sustiprindavo garsą taip, kad bet koks pokalbis tapdavo daugiau ar mažiau girdimas net ir mano ausims.

Čia turiu paminėti, kad mano juslės su amžiumi anaip tol nesuprastėjo. Regėjimas tebėra puikus, nors ir naudoju akinius skaitymui, kai skaitau, ko praktiškai niekada nedarau. Tiesa, kaulus kiek aplamdė reumatas. Tačiau tai netrukdo maloniu oru išeiti pasivaikščioti ir kartą per savaitę, ketvirtadienį, apsišluoti kambarį, nes tokia mankšta yra ir pravarti, ir disciplinuojanti. Čia dar galėčiau pridurti, kad tebelaikau save naudinga visuomenės nare, progai

pasitaikius gebančia būti ir malonia, ir sąmojinga. Tas faktas, kad neturiu dantų ir nė už ką nenešiočiau protezų man nesukelia jokių nepatogumų, neprivalau nieko kandžioti ir galiu į valias mėgautis minkštu maistu, kuris lengvai paruošiamas ir nesunkiai virškinamas. Mano kuklios dietos pagrindą sudaro trintos daržovės, šokoladas ir duona, išmirkyta šiltame vandenyje. Mėsos nevalgau, nes manau, kad neteisinga atiminėti gyvūnams gyvybę, juo labiau, kad jie taip sunkiai kramtomi.

Dabar man devyniasdešimt dveji, ir jau kokius penkiolika metų gyvenu su sūnumi ir jo šeima. Mūsų namas stovi gyvenamajame rajone ir Anglijoje būtų vadinamas pusiau atskira vila su nedideliu sodu. Nežinau, kaip jis vadinamas šičia, bet tikriausiai kokiu nors ispanišku „erdvios rezidencijos su parku“ atitikmeniu. Tai netiesa, namas nėra erdvus, jis ankštas, ir nėra nieko, kas bent iš tolo primintų parką. Tačiau yra simpatiškas galinis kiemas, kuriuo dalinuosi su dviem katėmis, višta, tarnaitė ir dviem jos vaikais, keliomis musėmis ir kažkokiu kaktusu, kurį čia vadina agava.

Mano kambarys išeina tiesiai į šį simpatišką galinį kiemą, o tai labai patogiu, nes nereikia keberiotis laiptais – pakanka atverti duris ir jau galiu mėgautis žvaigždėtu dangumi ar ankstyvo ryto saule, vienintele dienos šviesos apraiška, kurią galiu pakęsti. Tarnaitė Rozina yra gana gaižaus būdo indėnė, iš esmės nusiteikusi prieš visą žmoniją. Manęs, regis, ji prie žmonių nepriskiria, tad mūsų santykiai gana neblogi. Agava, musės ir aš esame daiktai, užimantys galinį kiemą, kraštovaizdžio elementai, priimami kaip tokie. Katės – kitas reikalas. Jų individualumas Rozinai pakaitomis kelia tai džiugėsio, tai įniršio priepuolius. Ji kalbasi su katėmis, su savo vaikais apskritai nekalba, nors manau, kad savotiškai juos mėgsta.

Niekada nepajėgiau suprasti šios šalies ir pradėdu bijoti, kad niekada nebegrišiu į šiaurę, niekada iš čia nebeištrūksiu. Privalau neprarasti vilties, stebuklų būna, išties dažnai pasitaiko. Žmonės mano,

kad penkiasdešimt metų yra ilgas laiko tarpas svečiuotis bet kurioje šalyje, nes dažnai tai reiškia daugiau nei pusę gyvenimo. Man penkiasdešimt metų tėra laiko atkarpa esant įstrigus kažkur, kur neturiu nė mažiausio noro būti. Pastaruosius keturiasdešimt penkerius metus bandžiau iš čia ištrūkti. Tik kažkodėl taip ir nepavyko, matyt, kažin koks burtas laiko mane šitoje šalyje. Kada nors išsiaiškinsiu, kodėl taip ilgai čia užsibuvau, o kol kas su pasimėgavimu prisimenu šiaurės elnius ir sniegą, vyšnius, pievas, strazdo giesmę.

Anglija ne visada atsiduria šių svajų centre. Tiesą pasakius, ne itin trokštu įsitaisyti Anglijoje, bet visgi reikėtų aplankyti Londone motiną, ji jau sensta, nors gali pasigirti pavydėtina sveikata. Šimtas dešimt metų – ne tiek ir daug, bent jau bibliiniu požiūriu. Margreivas, motinos kamerdineris, siuntinėjantis man atvirukus su Bakingamo rūmais, sako, kad ji tebėra labai guvi, tegu ir vežimėlyje, nors aš neįsivaizduoju, kaip kas nors gali būti guvus, sėdėdamas vežimėlyje. Jis sako, kad ji beveik apakusi, užtat neturi barzdos, ką turbūt turėčiau suprasti kaip užuominą į savo pačios nuotrauką, kurią pernai nusiunčiau Kalėdoms. Ir iš tiesų man želia trumpa žila barzdukė, kuri paprastai žmonėms galbūt pasirodytų atgrasi. O man ji atrodo visai elegantiška.

Angliją pasiekčiau per kelias savaites, o tada įgyvendinčiau viso gyvenimo svajonę ir nukakčiau į Laplandiją, kur važinėčiau rogėmis, traukiamomis šunų, gauruotų šunų.

Visa tai tėra lyrinis nukrypimas ir nenorėčiau, kad kas nors pagalvotų, jog mano protas klajoja kažkur toli – jis klajoja, bet niekada nenuklysta toliau, nei norėčiau.

Taigi, gyvenu kartu su savo Galahadu, daugiausia galiniame kieme. Galahado šeimyna gana gausi, o jis anaipol ne turtuolis. Gyvena iš algelės, mokamos konsulato darbuotojams, tiems, kurie nėra tikri ambasadoriai. (Anie, kaip man sakė, gauna didesnę atlyginimą iš vyriausybės.) Galahadas yra vedęs cemento fabriko valdytojo

dukterį. Jos vardas Murielė ir abu jos tėvai yra anglai. Murielė turi penketą vaikų, iš kurių vienas, jaunėlis, tebegyvena su mumis. Šitam berniukui, Robertui, dvidešimt penkeri, ir jis dar nevedęs. Robertas nėra malonus žmogus ir net vaikystėje skriaudė kates. Be to, važinėjasi motociklu ir atbogino į namus televizorių. Nuo to laiko mano apsilankymai paradinėje mūsų rezidencijos dalyje dar paretėjo. Jeigu dabar ten ir šmėkšteliu, tai tik kaip pamėklė, jei galiu taip pasakyti. Šeimynai tai, regis, atnešė šiokį tokį palengvėjimą, nes mano stalo manieros jau darėsi netradicinės. Su amžiumi tampa atsparnesnis aplinkinių jautrumui; tarkim, keturiasdešimties dar būčiau padvejojusi, ar valgyti apelsinus sausakimšame tramvajuje ar autobuse, o šiandien ne tik nebaudžiama juos taršau, bet ir neraudonuodama bet kuriame viešajame transporte sukertu visą patiekalą, užsigerdama stiklu portveino, kuriuo retkarčiais leidžiu sau pasimėgauti.

Vis dėlto stengiuosi būti naudinga ir padedu virtuvėje, kuri yra greta mano kambario. Skutu daržoves, lesinu vištą ir, kaip jau minėjau, užsiimu kitokia intensyvia veikla, kaip antai kambario šlavimas ketvirtadieniais. Niekam nekeliu vargo ir laikausi švaros be aplinkinių pagalbos.

Kiekviena savaitė atneša šiokio tokio džiaugsmo; kiekviena naktis, jei oras neblogas, dovanoja dangų, žvaigždes ir, žinoma, vieną ar kitą mėnulio fazę. Pirmadieniais, jei gražus oras, nupėdinu du kvartalus aplankyti savo bičiulės Karmelos. Ji gyvena mažame nameliukyje su savo dukterėčia, kepančia pyragaičius švediškai arbatinei, nors pati yra ispanė. Karmela gyvena labai malonų gyvenimą ir iš tiesų yra labai intelektualė. Ji skaito knygas pro elegantišką lornetą ir bemaž nemurma sau panosėje, kaip darau aš. Ji dar mezga labai šmaikščius megztinius, bet tikrasis jos gyvenimo džiaugsmas – rašyti laiškus. Karmela rašo laiškus visam pasauliui, žmonėms, kurių nėra mačiusi akyse, ir visada pasirašo kuo romantiškiausiais vardais,

niekada savo pačios. Karmela niekina anoniminius laiškus, ir iš tiesų tai būtų nepraktiška, nes kas gi atsakytų į laišką, kurio gale nėra parašo? Tie nuostabūs laišakai, parašyti grakščia Karmelos rašysena, išskrenda dangišku būdu – oro paštu. Niekas niekada neatsako. Iš tikrųjų nesuvokiama žmonijos ypatybė, žmonės niekada niekam neturi laiko.

Tai štai, vieną gražų pirmadienio rytą kaip visada išsiruošiau aplankyti Karmelos, kuri manęs jau laukė ant slenksčio. Iš karto supratau, kad ji pakilios nuotaikos, nes buvo pamiršusi užsimaukšlinti peruką. Karmela plika. Šiaip jau ji nė už ką neišeitų į gatvę be peruko, nes yra tuščiagarbė, o jos raudonas perukas – savotiškas karalienės gestas seniai parastiems plaukams, kurie buvo beveik tokio pat raudonumo, jei mano atmintis nemeluoja. Šį pirmadienio rytą Karmelos nevainikavo įprastinė šlovė, tačiau ji buvo labai susijaudinusi ir murmėjo sau panosėje, o tai nėra jai būdinga. Buvau atsinešusi kiaušinį, kurį višta padėjo tą patį rytą, bet jai sugriebus už rankos išmečiau. Labai apmaudu, nes kiaušinis buvo nebesuklijuojamas.

– Laukiau tavęs, Mariana, vėluoji dvidešimt minučių, – pasakė ji, nepastebėjusi sudužusio kiaušinio. – Vieną dieną apskritai pamirši ateiti.

Jos balsas buvo laibas ir spigus, ir čia buvo daugmaž tai, ką ji pasakė, nes, žinoma, visko nenugirdau. Ji įsitempė mane į vidų ir po kelių bandymų leido suprasti, kad turi man dovaną.

– Dovana, dovana, dovana.

Ne kartą buvau gavusi iš Karmelos dovanų, kartais jos būdavo mežtos, kartais valgomos, bet dar niekada nemačiau jos tokios susijaudinusios. Kai ji išvyniojo klausymo ragelį, iš karto nė nesupratau, ar jis skirtas valgyti, gerti, ar tik pasipuošti. Po daugybės painių gestų Karmela pagaliau prikišo jį man prie ausies ir tai, kas visada atrodė kaip laibas spygsmas, staiga perskrodė man galvą it įniršusio buliaus bliovimas.

– Ar girdi mane, Mariana?

Kurgi ne, buvau pašiurpusi.

– Ar girdi mane, Mariana?

Be žodžių linktelėjau, tas baugus griausmas buvo blogiau už Roberto motociklą.

– Šis nuostabus ragelis pakeis tavo gyvenimą.

Galiausiai atsakiau:

– Dėl Dievo meilės, nerėk, verti mane nervintis.

– Stebuklas! – susijaudinusi sušuko Karmela, o tada pridūrė tyliau: – Tavo gyvenimas pasikeis.

Mudvi susėdome ir sučiulpėme po žibuoklėmis kvepiančią pastilę, kurias Karmela mėgsta, nes jos atgaivina burnos kvapą; jau apsipratau su pošlykščiu skoniu ir netgi pradėdau jas mėgti – iš simpatijos Karmelai. Mąstėme apie visas revoliucingas galimybes, kurias atneš ragelis.

– Galėsi ne tik sėdėti ir klausytis gražios muzikos bei intelektualių pokalbių, bet ir pašnipinėti, ką apie tave šneka tavo šeimyna, o tai turėtų būti labai linksma. – Karmela baigė čiulpti pastilę ir užsidegė vieną tų nedidukų juodų cigarų, kuriuos taupė ypatingoms progoms. – Suprantama, privalai neišsiduoti, kad turi ragelį, nes jie gali jį iš tavęs atimti, jei nenorės, kad išgirstum, ką kalba.

– O kam jiems ką nors nuo manęs slėpti? – paklausiau, mąstydamą apie nepagydomą Karmelos polinkį į dramą. – Nekeliu jiems jokių rūpesčių ir jie manęs beveik niekada nemato.

– Ką ten žinai, – atsakė Karmela. – Jaunesni nei septyniasdešimties ir vyresni nei septynerių metų žmonės labai nepatikimi, nebent jie būtų katės. Atsarga gėdos nedaro. Be to, tik pagalvok, kaip smagu klausytis, ką kiti šneka, kai jiems atrodo, kad jų negirdi.

– Bet ragelį gi vis tiek pamatys, – atsakiau abejodama. – Čia turbūt buivolo ragas, o buivolai yra labai dideli gyvūnai.

– Be abejo, privalai neišsидуoti, kad ji naudoji, turi kur nors pasislėpti ir tada klausytis.

Apie tai nebuvo pagalvojusi, šitai tikrai žadėjo neišsemiamų galimybių.

– Ką gi, Karmela, labai malonu iš tavo pusės, o šis perlamutrinių gėlių raštas labai dailus, primena karaliaus Jokūbo laikus.

– Be to, galėsi pasiklausti mano paskutinio laiško, kurio dar neišsiunčiau, nes norėjau pirma perskaityti tau. Nuo tada, kai iš konsulato nudžioviau Paryžiaus telefonų knygą, tapau produktyvesnė. Tu net neišsivaizduoji, kokių gražių vardų esama Paryžiuje. Šis laiškas adresuotas mesjė Belvederiui Uaz Nuaziui, Paskalų gatvė, antroji Paryžiaus apygarda. Net pasistengus vargu ar sugebėtum sugalvoti ką nors skambiau. Išsivaizduoju jį kaip paliegusį seną džentelmeną, vis dar elegantišką, puoselėjantį aistrą atogrąžų grybams, kuriuos augina ampyro stiliaus drabužių spintoje. Jis vilki siuvinėtas liemenes ir keliauja su tamsiai raudonu lagaminu.

– Žinai, Karmela, kartais pagalvoju, kad gal ir sulauktum atsakymo, jei neužkrautum savo fantazijų žmonėms, kurių niekada nematei. Mesjė Belvederis Uaz Nuazis, be abejo, labai gražus vardas, bet o ką, jei jis nutukęs ir kolekcionuoja pintines? O ką, jei jis niekada nekeliauja ir neturi lagamino, o ką, jei jis jaunas vyras, svajojantis išplaukti į jūras? Manau, turėtum nusiteikti realistiškiau.

– Tu, Mariana, kartais tokia negatyvi, ir nors žinau, kad esi geros širdies, nėra jokios priežasties, kodėl vargšas mesjė Belvederis Uaz Nuazis turėtų užsiimti tokiais banalybėmis ir kolekcionuoti pintines. Gal jis ir paliegęs, užtat bebaimis, todėl ketinu jam nusiųsti grybų sporų, kad galėtų praturtinti rūšį, kurią parsisiuntė iš Himalajų.

Nebuvo daugiau ką sakyti, taigi Karmela perskaitė laišką. Ji apsimetė žymia Peru alpiniste, netekusia rankos, kai bandė išgelbėti grizlių jauniklį, pakibusį ant prarajos krašto. Nedėkinga motina meška nukando jai ranką. Toliau ji pateikė išsamią informaciją apie

aukštikalnių grybus ir pasisiūlė atsiųsti pavyzdžių. Man pasirodė, kad ji pernelyg daug ką laiko savaime suprantamu dalyku.

Kai išėjau iš Karmelos namų, buvo beveik pietų metas. Pasikišau paslaptį nešulį po skara ir ėjau labai iš lėto, kad sutaupyčiau energijos. Jaučiausi susijaudinusi ir vos nepamiršau, kad pietums bus pomidorų sriuba. Visada labai mėgau konservuotų pomidorų sriubą, retai ją valgome.

Iš to jaudulio man kilo mintis įžengti pro paradines duris, užuot apėjus namą iš kitos pusės, kaip paprastai darau. Tikėjausi nukniaukti iš Murielės porą šokoladukų, kuriuos ji slepia už knygų spintos. Murielė labai gaili saldumynų – būtų dosnesnė, nebūtų tokia stora. Žinojau, kad ji išvažiavo į miestą pirkti servetėlių, kad uždangstyti fotelius ir paslėptų riebalų dėmes. Man servetėlės nepatinka, labiau mėgstu lengvai plaunamas pintas kėdes, kurios net ir nešvarios atrodo ne taip nykiai kaip skudurinės. Deja, svetainėje radau Robertą ir du jo draugus, kurie vaišinosi kokteiliais. Jie visi sužiuro į mane ir iškart nusisuko, kai pradėjau aiškinti, kad buvau išėjusi pasivaikščioti, kaip esu įpratusi pirmadieniais. Mano dikcija nebe tokia gera, kokia buvo anksčiau, mat nebeturiu dantų. Monologas truko neilgai, nes Robertas grubiai stvėrė mane už rankos ir ištempė į koridorių, vedantį į virtuvę. Buvo akivaizdu, kad jis pyksta. Kaip sako Karmela, niekada negali pasitikėti žmonėmis, kuriems mažiau nei septyniasdešimt ir daugiau nei septyneri.

Papietavau, kaip paprastai, virtuvėje ir nuėjau į savo kambarį šukuoti kačių – Marmino ir Čačos. Kates šukuoju kasdien, kad jų ilgas kailis nesiveltų ir žvilgėtų, o iš šukų iškrapštytus pūkus atidedu Karmelai, kuri pažadėjo įmegzti juos į megztinį, kai būsiu surinkusi pakankamai. Švelnių minkštų pūkų jau pripildžiau du nedidelius uogienės stiklainius. Malonus ir taupus būdas žiemą turėti šiltų drabužių. Karmelos nuomone, berankovis susagstomas megztukas – praktiškas daiktas atvėsus orui. Prikaupti du